

نگاهی به اقیانوس و دریا در متون دینی

ابراهیم کریمی

بخش عظیمی از روی زمین را دریا و اقیانوس تشکیل داده‌اند، از این رو، شگفتیها و عجایبی را به همراه خود دارند، دریاها و اقیانوس ها یکی از زیباترین و پر فایده ترین پدیده خداوند در طبیعت به شمار می رود. دانشمندان اهل لغت در تعریف این پدیده بزرگ چنین گفته اند:

دریا، آب زیادی که محوطه وسیعی را فرا گرفته و به اقیانوس راه دارد.^۱
دیگری می گوید: "دریا" در زبان عرب "بحر" است و معنی اصلی بحر هر مکان وسیعی است که آب زیادی را در خود جمع کرده است.^۲

اهمیت دریاها

امام ششم شیعیان جهان، حضرت صاق در اهمیت دریاها به شاگرد برومندش، مفضل می فرماید:

«اگر می خواهی وسعت حکمت آفریدگار و کوتاهی علم مخلوقات را بدانی، به

۱ - فرهنگ فارسی معین، دکتر معین، ج ۲، ص ۱۵۱۹.

۲ - مفردات الفاظ القرآن، راغب اصفهانی، ص ۱۰۸.

آنچه در اقیانوس‌ها از انواع ماهیان و جنبندگان آب و صدف‌هاست نظر بیفکن،
انواعی که شماره ندارد و منافع آن به تدریج برای بشر بر اثر حوادثی که پیش می
آید، روشن می‌گردد.^۱

آیه الله مکارم شیرازی در کتاب "پیام قرآن" ده فایده از فایده‌های دریا و
اقیانوس را برمی‌شمارد که عبارت‌اند از:

۱- کشتیرانی: مهمترین وسیله انسان‌ها برای حمل نقل، دریاها است و
امروز کشتیهایی هستند که قادرند پانصد هزار تن نفت را حمل کنند که «تقریباً»
برابر است با ۶۰ هزار کامیون ۱۰ تنی و بیشتر شبیه به کوه‌هایی متحرک می
باشند.^۲

۲- مواد غذایی: «دریاها مهمترین منبع غذایی در کره زمین محسوب می
شوند. در سال ۱۹۵۸م دریا ۲۹۰۰۰۹۶۰ تن مواد غذایی تهیه نمود، این مقدار
شامل ۲۶ میلیون تن ماهی، بیش از ۲۰۰۰۰۰۰۰ تن نرم تن ۸۰۰۰۰۰۰ تن
خرچنگ و ۷۰۰۰۰۰۰ تن غذای دیگر بود.

اگر جمعیت روی زمین را سه میلیارد حساب کنیم بدین ترتیب به هر نفر در
سال ۱۰ کیلوگرم از غذای دریایی می‌رسد^۳ علاوه بر این، مواد غذایی بسیاری از
پرندگان را نیز تسامین می‌کند، همین‌طور موجودات درون آب هم از
علفهای گوناگون استفاده می‌کنند.

۳- مواد گیاهی و دارویی: از هر هکتار از دریا پانصد تن علف سبز به دست
می‌آید که در بعضی از کشورها مورد تغذیه دامها قرار می‌گیرند. از علفهای دریایی
مواد مختلفی همچون الکلهای جامد و سلولز و نشاسته و مواد ژلاتینی به دست
می‌آورند که در صنعت شیمیایی و تهیه غذا و بعضی از داروها مورد استفاده قرار
می‌گیرد.

۱- بحار الانوار، علامه مجلسی، ج ۳، ص ۱۰۹.

۲- قرآن و طبیعت، سید حمید کلیجی، ص ۸۰.

۳- راه شناخت خدا، محمد ری شهری، تهران، نشر یاسر، ۱۳۶۱ ش. ص ۲۶۶.

۴- مواد معدنی و نفت: دریاها سرشار از معادن است و یکی از تمام نشدنی ترین معادن، معدن نمک است، زیرا نمکهای موجود در دریا می‌تواند جوابگوی یک میلیون و هفتصد هزار سال نیازهای بشر باشد، حال اگر بخواند ذخیره های نمک معدنی خشکیها را مصرف کند، دیر یا زود تمام خواهد شد.

«مصرف جهانی نمک سالیانه ۲۲ میلیون تن افزایش می‌یابد و $\frac{1}{3}$ مقدار نمک استخراج شده به وسیله تبخیر آب دریا به دست می‌آید.»^۱
علاوه بر این، دانشمندان بر این باورند که بیش از چهل عنصر صنعتی در آب دریا وجود دارد از جمله "منیزیم"، "پتاسیم"، "برم"، "سولفات سدیم" را می‌توان نام برد.^۲

اصولاً نفت که از گرانبها ترین فرآورده هاست، از هدیه های دریا به شمار می‌آید، زیرا در زمانهای قدیم میلیون ها میلیون جانداران دریاها در بسترهای عظیم دریا گرد آمدند، و چون قاره ها بالا آمد زیر ماسه ها و خاکهایی که بعداً به سنگ تبدیل شدند مدفون گردیدند، و نفتی که از آن حاصل شد در اعمال زمین باقی ماند.

۵- بهترین تولید کننده انرژی: انسانها از قدیم به این نکته توجه پیدا کرده‌اند، که با مهار کردن آبهایی که از مد دریا روی هم متراکم می‌شوند، می‌تواند در موقع جزر تولید انرژی کند. «این جزر و مد در هر شبانه روز دو بار رخ می‌دهد، عامل اصلی ایجاد جزر و مد جاذبه کره ماه می‌باشد.»^۳ از این طریق به عنوان مهمترین منبع تولید انرژی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۶- زیور آلات مختلف: مروارید که در دل صدف‌های مخصوصی پرورش می‌یابد، و مرجان که نوعی از جانوران دریا است، ولی به صورت شاخه های درختان است، که منظره بسیار زیبا و دل انگیز دارد و علاوه بر این دارای فواید طبی

۱- همان، ص ۲۶۷ و ۲۷۱.

۲- همان.

۳- قرآن و طبیعت، ص ۸۷.

نیز هست.

۷- تعدیل هوا به وسیله جریانهای دریایی: در دل اقیانوس های جهان رود های عظیمی در حرکت است که از مناطق گرم به نقاط سرد و بالعکس حرکت می کنند و در مجموع تاثیر فوق العاده ای در تعادل هوای کره زمین دارد. به عنوان نمونه می توان از رود بزرگ "گلف استریم" نام برد که از آمریکای مرکزی حرکت می کند و سراسر اقیانوس اطلس را می پیماید و به اروپای شمالی می رسد، این آبها که از مناطق نزدیک به خط استوا حرکت می کنند، گرمند، و با حدود صد و پنجاه کیلومتر عرض و عمق چند صد متر، گاهی رنگهای آن با آبهای مجاور متفاوت است.

۸- استفاده طبی: برکسی پوشیده نیست که آب دریا برای بهداشت و حفظ سلامت و تندرستی موثر است. علاوه بر این امروزه در غالب نقاط دنیا برای درمان بعضی از بیماریهای جلدی و عصبی از آب دریا استفاده می کنند.

۹- منبع اصلی آبهای زمین (و آسمانی): آب دریا به صورت بخار به آسمان بر می خیزد و بعد از تشکیل ابرهای باران زا به سوی زمین های خشک رانده و آنها را حیات جدید می بخشد.

۱۰- تهیه آب شیرین: بسیاری از مناطقی که آب شیرین ندارند این ماده حیاتی را از طریق تقطیر آب دریا به دست می آورند.

اینها منافع دریاهاست که تا امروز، بشر به آنها رسیده است. ^۱ ﴿سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ﴾

دریا در قرآن کریم

گزارش آیات الهی در قرآن کریم از دریا و نوع سخن گفتن او با انسان از دریا اول با همه خروش و امواجش در سیطره تسخیر انسان قرار گرفته، و دوم به بهره وری

مناسب از آن فرا خوانده است و سوم راهنمایی به بهره‌گیری از این سرچشمه سرشار از نعمت است و چهارم (هدف اصلی اینها) درس توحید و شناخت خداست.

واژه دریا در قرآن کریم که کلمه معادل آن در عربی "بحر" است با مجموع مشتقات آن حدود ۴۱ بار آمده؛ البته ۱۳۳ بار به صورت مفرد (بحر) و پنج بار^۲ نیز به صورت تثنیه (بحران و بحرین) و سه بار هم به صورت جمع (بحار و ابجر)^۳ ذکر شده است که هر کدام را به صورت موضوع‌های مختلف می‌توان مطرح ساخت که چند نمونه از آنها در اینجا ذکر می‌شود:

۱- آثار و برکات دریا

دو آیه شبیه هم در قرآن آمده است که در بردارنده بسیاری از آثار و برکات دریا است که عبارتند از:

﴿ وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاجِرَ فِيهِ وَ لِيَتَّبِعُوا مِنْ فَضْلِهِ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾^۴

«او کسی است که دریا را مسخر [شما] ساخت، تا از آن، گوشت تازه بخورید؛ و زیوری برای پوشیدن (مانند مروارید) از آن استخراج کنید، و کشتیها را می‌بینی که سینه دریا را می‌شکافند تا شما [به تجارت پردازید] از فضل خدا بهره‌گیرید، شاید شکر نعمتهای او را به جا آورید،»
﴿ وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَ هَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَ مِنْ كُلِّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَ تَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَ تَرَى الْفُلْكَ فِيهِ

۱- از سوره بقره تا سوره رحمن در آیات مختلف این دو سوره تکرار شده است.

۲- سوره فاطر (۳۵) آیه ۱۲؛ سوره فرقان (۲۵) آیه ۵۳؛ سوره کهف (۱۸) آیه ۶۰، سوره نمل (۲۷) آیه ۶۱؛ سوره رحمن (۵۵) آیه ۱۹.

۳- سوره تکویر (۸۱) آیه ۶؛ سوره انفطار (۸۲) آیه ۳؛ سوره لقمان (۳۱) آیه ۲۷.

۴- سوره نحل (۱۶) آیه ۱۴.

مَوَاجِرَ لِيَتَّبِعُوا مِنْ فَضْلِهِ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١﴾

«دو دریا یکسان نیستند، این یکی دریایی است که آبش گوارا و شیرین و نوشیدنش خوشگوار است و آن یکی شور و تلخ و گلوگیر، [اما] از هر دو گوشتی تازه می خورید و وسایل زینتی استخراج کرده می پوشید، و کشتیها را در آن می بینی که آنها را می شکافند تا از فضل خدا بهره گیرید، و شاید شکر به جا آورید.»

نخست به گزارشی از دریاشناسی پرداخته و سپس به تفسیر آیات فوق می پردازیم.

دانشمندان می گویند: از پانصد و نه میلیون کیلومتر مربع سطح زمین یک صد و چهل و هشت میلیون مربع خشکی و بقیه (سیصد و شصت و یک میلیون) از آب مستور است و بنابراین تقریباً هفت دهم سطح زمین را آب فرا گرفته است.^۲ حجم کلی آب اقیانوسها ۱۳۷۰ میلیون کیلومتر مکعب است در صورتی که حجم زمینی که بالاتر از سطح دریا قرار دارد در حدود یک دهم حجم آب، یعنی فقط ۱۳۰ میلیون کیلومتر مکعب است.^۳

عمیقترین نقطه اقیانوس که اکنون به وسیله کشتی "ویت یاز" در اقیانوس کبیر عمق یابی شده، ۱۱۰۰۰ متر است. عمق متوسط اقیانوس ۳۸۰۰ متر و اختلاف سطح متوسط زمین و کف دریا ۴۶۷۵ متر است.^۴

۱- گوشت تازه:

مفسران در تفسیر آیه اول تقریباً دید واحدی دارند و می نویسند: "لَحْمًا طَرِيًّا" همان ماهی است که صید می کنند^۵ کلمه "طری" از ماده طراوت است، و طراوت

۱ - سوره فاطر (۳۵) آیه ۱۲.

۲ - نشانه های خدا در طبیعت، عبدالرسول حجازی، ص ۴۴۲.

۳ - مبانی خداشناسی، محمد ری شهری، قم، دار الحدیث، ۱۳۷۵ ش، ص ۲۳۷ - ۲۳۸.

۴ - همان، ص ۲۳۸.

۵ - جامع البیان، ابن جریر طبری، ج ۸، ص ۱۰۷؛ در المشور، ج ۵، ص ۱۱۶؛ روح المعانی،

یعنی تر و تازه از هر چیز و مقصود از خوردن گوشت تازه از دریا، خوردن گوشت ماهی است که از دریا صید می شود.^۱

۲- استخراج زینت:

"تستخرجوا منه حلیه تلبسونها" یعنی لؤلؤ و مرجانی است که از دریا گرفته می شود و زنان خود را با آن می آریند.^۲ گویی می فرماید: از ضروری ترین مواد غذایی تا نیازهای غیر ضروری (تزئینات) از دریا استخراج می شود.^۳

۳- کشتیرانی:

"وتری الفلک مواخر فیه" در مورد کلمه "مواخر" مفسران اختلاف نظر دارند: بعضی می گویند: "مواخر" جمع "موخر" به سه معنی آمده است:

۱- به مفهوم شکافتن آب، ۲- صدای وزن شدید باد، ۳- شکافتن دل زمین برای زراعت. واژه "مآخره" از ریشه "مخر" برگرفته شده که به مفهوم شکافتن آب است.^۴

بعضی دیگر می گویند: "مواخر" یعنی شکافتن آب از جلو و عقب به واسطه باد واحد^۵ یا اینکه کشتی بادها را می شکافد.

آلوسی، ج ۱۳ - ۱۴، ص ۴۷۵.

۱ - المیزان، محمد حسین طباطبایی، ج ۱۲، ص ۲۱۶؛ مجمع البیان، طبرسی، ج ۶، ص ۱۴۵.

۲ - جامع البیان، طبرسی، ج ۸، ص ۱۰۷؛ در المثور، ج ۵، ص ۱۱۶؛ مجمع البیان، ج ۶، ص ۱۴۵؛ المیزان، ج ۱۳، ص ۲۱۶.

۳ - پیام قرآن، مکارم شیرازی، ج ۲، ص ۲۷۱.

۴ - مجمع البیان، ج ۶، ص ۱۴۳؛ المیزان، ج ۱۲، ص ۲۱۶. علامه طباطبایی معنی اول را پذیرفته است.

۵ - تفسیر قمی، علی بن ابراهیم قمی، ج ۲، ص ۱۸۳؛ التیان، طوسی، ج ۶، ص ۳۶۷؛ جامع البیان، ج ۸، ص ۱۰۸.

۴- تجارت با برکت:

«و لتبتغوا من فضله» یعنی تا بعضی از رزق خدا را با سفرهای آبی و به راه انداختن کشتیها طلب کنید^۱، یا با تجارت و داد و ستد، از فزون بخشی خداوند رزق و روزی خود را بجوئید.^۲

برکات و منافع چهارگانه گذشته عیناً در آیه دوم نیز دیده می شود. ولی بحث مهم و جالبی که در آیه دوم وجود دارد و در آیه اول نبود بحث دو دریای شور و شیرین است و این بحث در آیات دیگر قرآن کریم نیز قابل توجه است.

دو دریای تلخ و شیرین

﴿وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَ هَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ...﴾^۳

«این دو دریا یکسان نیستند، این دریایی که آبش شیرین و نوشیدنش خوشگوار است، و این یکی که شور و تلخ و گلوگیر است...»

﴿وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَ هَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَ جَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَ حِجْرًا مَخْجُورًا...﴾^۴

«او کسی است که دو دریا را به هم آمیخت (روانه ساخت)، یکی شیرین و گوارا و دیگری شور و تلخ و میان آن دو حجابی استوار قرار دارد.»

﴿مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ﴾^۵

«دو دریای مختلف (شور و شیرین) را روانه ساخت در حالی که با هم تماس دارند، در میان آن دو برزخی است که یکی بر دیگری غلبه نمی کند، [و به هم نمی آمیزد].»

۱ - المیزان، ج ۱۲، ص ۲۱۶.

۲ - مجمع البیان، ج ۶، ص ۱۲۵.

۳ - سوره فاطر (۳۵) آیه ۱۲.

۴ - سوره فرقان (۲۵) آیه ۵۳.

۵ - سوره رحمن (۵۵) آیه ۱۹ - ۲۰.

مفسران در تفسیر این آیات نظر واحدی دارند و می نویسند:

« هذا عذب فرات سائغ شرابه » یعنی این یکی دارای آبی شیرین و پاکیزه و خنک است که در آشامیدن گوارا و در گلو روان است. « وهذا ملح اجاج » آبش سخت شور و تلخ است.^۱ « عذب » یعنی گوارا، « فرات » یعنی خنک و خوشگوار ترین آب، « ملح » یعنی شور، « اجاج » یعنی سوزاننده.^۲

« وجعل بینهما برزخاً و حجراً محجوراً » یعنی در میان آن دو به قدرت خویش فاصله یا حائلی قرار داد که هیچ یک با دیگری آمیخته نمی گردد و با این بیان بر آب شور نارواست که به آن شیرین مخلوط شود و آن را تباه سازد.^۳

« حجراً محجوراً؛ حرامّ محرّم^۴ » یعنی آنچنان میان این دو آب حاجز و مانع قرار دادیم که مخلوط شدن آن دو با هم، حرام و محرّم شده؛ یعنی به هیچ وجه مخلوط نمی شوند.^۵

علامه طباطبایی مراد از « مَرَج » (که به معنای مخلوط هم آمده) را در اینجا با قرینه (وجعل بینهما)، روانه کردن آب دو دریا معنا می کند نه مخلوط کردن آن دو.^۶

« بینهما برزخ لایبغیان » « برزخ » یعنی فاصله میان دو چیز « لایبغیان » یعنی اجازه نمی دهد تا یکی برد دیگری تجاوز کند و چیره شود.^۷

آلوسی می نویسد: این کمال قدرت خداست که این دو دریای بزرگ در

۱ - مجمع البیان، ج ۸، ص ۲۳۷.

۲ - روح المعانی، ج ۱۹، ص ۴۶؛ تفسیر القرآن الکریم، شبر، ص ۳۵۱؛ مجمع البیان، ج ۷، ص ۳۰۲ - ۳۰۳؛ المیزان، ج ۱۷، ص ۲۶.

۳ - مجمع البیان، ج ۷، ص ۳۰۴؛ روح المعانی، ج ۱۹، ص ۴۶.

۴ - تفسیر قمی، ج ۲، ص ۹۱؛ المیزان، ج ۱۵، ص ۲۲۹.

۵ - تفسیر قمی، ج ۲، ص ۹۱؛ المیزان، ج ۱۵، ص ۲۲۹.

۶ - المیزان، ج ۱۵، ص ۲۲۹.

۷ - مجمع البیان، ج ۹، ص ۳۳۵ - تفسیر القرآن الکریم، ص ۴۹۷.

مساحت و مسافت طولانی خود با یکدیگر مخلوط نمی شود، و شیرینی و شوری این دو دریا نه بسبب طبیعت زمین است و نه به سبب طبیعت آب است و گرنه همه آبها حتماً یا شیرین بود یا شور.^۱

علامه طباطبایی تفسیر فوق را قابل قبول ترین تفسیر در مورد این آیات می داند و توضیحات جالبی درباره محیط زیست دریایی و چگونگی تشکیل دریای شور و شیرین داده است.^۲

مرز بین دریاها

در ادامه بحث دو دریای شور و تلخ^۳ ببینیم اکتشاف های علمی در این زمینه چه می گوید و چه دستاورد هایی را به ارمغان آورده است. بنابراین یافته ها، در محلی که دو دریای مختلف [از لحاظ رنگ و بو] با هم برخورد می کنند، بین آنها منطقه حائلی به وجود می آید که دو طرف این منطقه حائل، آب دریا، دما شوری و چگالی خاص خود را دارد، برای مثال در منطقه جبل الطارق که محل برخورد دریای مدیترانه و اقیانوس اطلس است، منطقه ای حائل به طول صدها کیلومتر و به عمق ۱۰۰۰ متر وجود دارد که علی رغم امواج بزرگ و جریانات قوی جذر و مد، این منطقه همواره مانع آمیزش آبهای دریا و اقیانوس است.^۲

هیئتی اکتشافی از دانشگاه مصر با تحقیق در آبهای خلیج عقبه دریافته که آبهای این خلیج از نظر خواص طبیعی و شیمیایی با بقیه آبهای دریای احمر تفاوت اساسی دارد، و تحقیقات کاملتر دیگر نشان داده است که در محل رسیدن دریای احمر و اقیانوس هند به یکدیگر سد و حاجزی در زیر آب قرار دارد که ارتفاع آن از هزار متر هم می گذرد و مانع از به هم خوردن آب دو دریا می شود،

۱- روح المعانی، ج ۱۹، ص ۴۶.

۲- المیزان، ج ۱۹، ص ۱۰۰.

۳- قرآن و علوم طبیعت، ص ۲۴۲.

این حاجز در مرتفع ترین بخش خود ۳۰۰ متر با سطح دریا فاصله دارد.^۱ آیا این ها از معجزات علمی قرآن کریم نیست؟

در کتاب "جلوه های جدید از اعجاز علمی قرآن کریم" می نویسد: مشاهدات و تجربیات علمی نشان دادند، که در اینجا قانونی هست که اشیاء سیال را در تحت ضابطه خاصی نگه می دارد، که آن را به نام "کشش سطحی" می نامند. این قانون حکم می کند که دو مایع سیال به دلیل اختلاف و تفاوتی که در کیفیت جذب و ذوبان آنها وجود دارد در همدیگر آمیخته و یا به تعبیر دقیق تر ذوب نشوند.

علم جدید از این قانون که قرآن آن را به عنوان "برخ" تعبیر نموده، فراوان بهره برده است، و گر چه ما با اطمینان نمی توانیم بگوییم که مراد از "برخ" در قرآن کریم، همان قانون "کشش سطحی" است که در میان دو آب وجود داشته و مانع آمیخته شدن یک آب با آب دیگر می شود، اما کشف این قانون مسلماً در جهت تفسیر آیات قرآنی فوق الذکر قرار دارد.

نویسنده به دو رودخانه مثال می زند که به قول خودش با چشمان خویش آن را دیده است. می گوید: در شهر چانگام واقع در پاکستان شرقی، دو رودخانه با هم یک جا گردیده و سپس مسیر خود را به سوی شهر اراکان در کشور برمه طی می کنند، وقتی هر بیننده ای به سوی این رودخانه نگاه کند خط فاصله ای را به عنوان مرز میان دو رودخانه مشاهده می کند و بدین گونه ملاحظه می کند که هر یک از این رودخانه استقلال خویش را حفظ کرده است، جالب توجه آن که آب در یک پهلوئی این رودخانه شیرین و در پهلوئی دیگر آن نمکین می باشد.^۲

۱ - قرآن و طبیعت، ص ۸۵.

۲ - قرآن و علوم طبیعی، ص ۲۴۷؛ به نقل از جلوه های جدید از اعجاز علمی قرآن کریم، ص ۲۰ - ۲۱.

شگفتیهای دریا

«یا من فی البحار عجائبه»^۱ یکی از سخنان پیامبر گرامی اسلام است. در دعای جوشن کبیر آمده است: «انت الذی... فی البحار عجائبک^۲، والبحر سیاً لکثره اموالکم^۳» از فرمایشات جانشین برحقش امیر بیان علی بن ابی طالب است.

این فرمایشات هنگامی بیان شد که هنوز اسرار دریاها بر کسی مکشوف نبود، و امروز عظمت این جملات برای ما از هر زمانی روشنتر و پرهیجانتر است. آری دریا اسرار و موجودات عجیب الخلقه خود را بیش از پیش متجلی می‌سازد و به تبع آن، نبوت و امامت اولیای الهی را برای بشر نمایان‌تر و بر حق بودن آنها را واضحتر می‌سازد.

۱- مرجان: از اینکه مرجان حیوان است یا گیاه جای سوال است، چون مرجان‌ها از لحاظ اینکه دارای معده و دهان هستند و با بازوهای خود آب را وارد حفره‌های بدن خود می‌نمایند، جز و جانوران محسوب می‌گردند. ولی از نظر اینکه در یک جا ثابت بوده مانند گل‌هایی هستند که بر روی پایه خود قرار گرفته‌اند شباهت زیاد به گیاه نیز دارند^۴. مرجانها بدنی نرم دارند ولی در اثر ترشح ماده‌ای آهکی به دور خود سخت می‌شوند. مرجانها به صورت اجتماعی زندگی می‌کنند^۵ و پس از مرگ، ماده‌های آهکی قرمز رنگ خود را بر جا گذاشته و سنگهای جزایر مرجانی را می‌سازند و روی این سنگها گیاهانی می‌رویند که عمده آنها نارگیل می‌باشد که منظره سبز و با طراوت مخصوصی به جزایر مرجانی می‌دهد. در اقیانوس هند از این قبیل جزایر فراوان است.^۶

۱ - مفاتیح الجنان.

۲ - بحار الانوار، ج ۹۷، ص ۲۰۲.

۳ - همان، ج ۶۰، ص ۳۹، ح ۳.

۴ - نشانه‌های خدا در طبیعت، ص ۴۴۷.

۵ - مبانی خداشناسی، ص ۲۴۲.

۶ - نشانه‌های خدا در طبیعت، ص ۴۴۷.

۲- مروارید: جانور کوچکی در دریا زندگی می‌کند و بدنش دارای غلاف مخصوصی است که صدف نامیده می‌شود و در یک ناحیه از صدف سبکی مخصوصی است که دارای سوراخهای ریز می‌باشد که از آنها مواد غذایی وارد دهانهای متعدد این جانور می‌گردد و از ورود مواد مضره جلوگیری می‌کند و آن مواد در میان صدف مجتمع می‌شوند و جانور از خود ماده‌ای ترشح می‌کند و بر روی آن مواد می‌ریزد^۱، رفته رفته آن مواد پس از دو یا سه سال متحجر می‌شوند و به جسم کروی شفاف‌ی که همان مروارید است، تبدیل می‌گردد.^۲

﴿يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ﴾^۳

۳- درخشش لامپ‌های طبیعی در اعماق دریا

از این که نور خورشید بیش از چهارصد متر در دریا نفوذ نمی‌کند، دانشمندان فکر می‌کردند که اعماق اقیانوس‌ها در تاریکی وحشت‌زایی فرورفته است، ولی اندازه‌گیری‌های دقیق روشنائی زیر دریا که به وسیله فتومترها انجام گرفت، خط بطلانی بر این نظریه که اعماق دریا در تاریکی مطلق فرورفته است، کشید و معلوم شد که منشاء نور در عمق دریا موجودات لومینس‌س هستند.

سرتاسر بدن بعضی از ماهیهای عمق دریا لومینس‌س است، در صورتی که در برخی دیگر سلولهای لومینس‌س در پهلوها، سر یا در نوک دم، مانند مشعلهای کوچک فراوانی، قرار دارند که بعضی‌ها را می‌توانند خاموش یا روشن کنند.^۴

همان قدرتی که آنها را برای زندگی در این منطقه آفریده است نور لازم را برای آنها نیز تهیه کرده، از سر یک نوع ماهی نور قرمز و از دم آن یکی نور آبی و بعضی به رنگ قرمز و سفید و آبی، نور می‌پاشند و گاه آن محیط را چراغانی می‌کند.

۱ - نشانه‌های خدا در طبیعت، ص ۴۴۷.

۲ - مبانی خداشناسی، ص ۲۴۱.

۳ - سوره رحمن (۵۵) آیه ۲۲.

۴ - مبانی خداشناسی، ص ۲۴۵ - ۲۴۶.

کنند.^۱

مواد غذایی مورد نیاز آنها عبارت از مواد مختلف گیاهی است که در سطح اقیانوس ها و زیر نور آفتاب پرورش می دهد، و پس از آماده شدن به صورت یک ماده آسمانی بر سر ساکنان اعماق دریا فرو می ریزد و همینطور لاشه های جانوران سطح دریا که پس از مردن به سوی اعماق دریا فرو می روند.^۲

۴- حیوانات دریایی

تاکنون ۱۴۰۰۰۰ نوع حیوان دریایی شناسایی شده است، که بزرگترین و غول پیکرترین آنها "وال سولفورباتوم" است که از آغاز پیدایش حیات در روی زمین تاکنون در خشکی یا آب زیسته است، این والها بیش از ۱۵ نوع هستند ولی همه آنها در برابر سولفورباتومها کوچک هستند، طول قامت این نوع که تا به امروز اندازه گیری شده است ۳۷ متر است.

مجموع وزن یک وال ۳۰ متری بیش از ۱۵۰ تن بوده، تنها جگر آن یک تن، قلب آن حدود ۵۰۰ کیلو و زبان شل آن ۳۰ تن وزن دارد.^۳

علاوه بر آن انواع دیگر ماهیهای عجیب الخلقه وجود دارند که با رعایت اختصار فقط به اسامی آنها بسنده می کنیم:

۱- ماهی پرنده که تا ۶۰ متر پرواز می کند. گاهی از آب خارج و از درختان بالا می رود.

۲- ماهی برقی که در انتهای دم خود جریانهای الکتریکی دارد که دشمن را دفع می کند.

۳- ماهی لانه دار که دو شاخ تیز دارد و در آبهای شیرین به خانه سازی می پردازد.

۱- پیام قرآن، ج ۲، ص ۲۸۲.

۲- همان.

۳- مبانی خداشناسی، ص ۲۴۹.

۴- ماهی لامپ دار که توضیح آن گذشت.

۵- ماهی خاردار، چون به ماهیان بزرگ می رسد شکم خاردار خود را باد می کند تا نتوانند او را ببلعند.

۶- شمشیر ماهی، صورتی شبیه پرندگان دارد و دو منقار بلند که به شکل نیزه و شمشیر است.^۱